

Ett allmogebröllop i Västerhaninge



Gustaf Westerlin
1862-1927

Gustaf Westerlin kom till Västerhaninge som folkskollärare i slutet på 1880-talet och blev kvar i nästan 20 år. Han har gått till historien som ortens stora nedtecknare och gav 1895 ut "Västerhaninge och Muskö socknar", ett fantastiskt verk av en fantastisk man. Han beskriver socknarnas gods, gårdar och släkter och berättar om kyrkans tjänare genom seklen.

Men också om seder och bruk från förr i världen, ur detta saxar vi hans beskrivning av ett bondbbröllop i trakten. Troligen sekelskiftet 17-1800-talet.

Texten är original och kanske lite svår ibland men väl värd att kämpa med.

..... ur Westerins bok.....

I alla tider hafva hos vårt folk bröllopen varit de tillfällen, då största prakt och gästfrihet utöfvats.

Då gällde att utveckla öfverflöd i mat och dryck, och en rundlig tid togo därför de gammaldags allmogebröllopen. Men den ljusa taflan hade äfven sina skuggsidor.

Ej sällan råkade det svenska berserkalynnet i raseri, och vilda uppträden förorsakade mången gång sorgliga följder för den hetlefrade ungdomen. Mången måste, för att få ett, i hans tänkesätt, "hederligt bröllop", sätta gården i skuld och sedan dragas med fattigdom.

Ett sådant gammaldags "hederligt" bröllop tillgick som följer: Sedan "frieriet" med bönemän o.d. var klappadt och klart, togs ut lysning, gemenligen på hösten vid "ny". Anledningen till valet af denna årstid låg väl antagligen däri, att bondens lador då, efter slutad skörd, voro fyllda och visthusboden rikligen försedd. Brudgummen gaf sin brud morgongåfva, bestående af ett antal lod silfver eller koppar, af en "hedersklädning" eller af en summa penningar. Vanligast gafs 100 a 120 dlr kpmt, men någon gång ända till 40 dukater. Allt detta antecknades noga i den tidens lysningsböcker. Svårare var nog för mången det i lag påbudna profvet i kontrahenternas kristendoms-kunskap.

Voro de i detta hänseende sämre utrustade än på klingande mynt, så kunde helt tvärt ett streck dragas öfver giftermålsplanerna för en tid. Men gick profvet bra, så lystes. En lysning på 1700-talet hade en mera högtidlig prägel än nu. En dylik från 1750-talet hade följande lydelse:



Ett okänt brudpar från Gillets bildarkiv, knappast på drängen och pigan i lysningen, de hade nog inte råd med ett ateljéfoto.

”Efter som i Herrans heliga namn, med hedervärda anhörigas lämnade bifall, ett kristeligt äktenskap kommer att ingås emellan skattebondesonen, ärlige och välbeskedlige dräng Anders Persson i Staf och skattebondedottern i Sotinge ärliga och dygdesamma piga Greta Eriksdotter;

Var det nu riktigt storartadt, så var bruden ”kronbrud”, då vigseln alltid förrättades i kyrkan, och bruden bar kyrkans stora brudkrona af förgylldt silfver med mycket vidhängande glitter. Dagen före bröllopsdagen, som alltid var en söndag, infann sig bruden i prästgården, därest prästfrun, som oftast var vanligt, åtagit sig att kläda henne. Detta tog sin rundliga tid och ofta stannade bruden kvar till dagen därpå. De inbjudna manliga gästerna samlades söndagsmorgonen i brudgummens hem för att intaga frukost, hvarefter man begaf sig ridande i fullt galopp, tre och tre i ledet, för att hämta bruden i prästgården, där hon, omgifven och uppvaktad af sina tärnor, visade sig i all sin pryddo för beundrande åskådare. Nu skedde uppbrottet till kyrkan i följande ordning: först spelemännen, spelande på sina fioler någon marsch eller ”låt”, därefter brudgummen och alla karlar, ridande, tre och tre i ledet. Brudgummen klädd i vanlig allmogedräkt, men särskildt utmärkt genom en å bröstet fästad stor ”blomkvast” samt någon gång med ett kulört band om hatten. Efter de ridande karlarne, bland hvilka äfven prästen befann sig, såvida hans ålder medgaf honom att rida, åkte främst bruden med prästfrun vid sin sida, därefter brudtärnorna och till sist de öfriga kvinnliga bröllopgästerna.



En tidig bild av Västerhaninge kyrka.

Vid framkomsten skedde intåget i kyrkan i samma ordning, allt under det spelemännen "flitigt gnedo sina fioler". Brudparet tog nu plats i de "i koret stående "brudstolarne"; under själfva vigseln hölls öfver brudparet en så kallad "päll", uppburen i de 4:a hörnen af tvenne brudriddare och tvenne tärnor, vanligen af brudparets närmaste släktingar. För lån af kyrkans brudkrona och päll betalades i början af 1800-talet 32 sk. bco. Från kyrkan skedde färden till bröllopgården i samma ordning som förut.

Vi stannar här, orkar ni kommer en fortsättning som bl.a. beskriver bröllopfesten som kunde pågå i flera dagar!

[Läs om bröllopfesten här!](#)